

Xilola Abdurasulova

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti
Kino, televideniye rejissyorligi yo'nalishi magistranti
E-mail: islomimmm@gmail.com

KINO – SAYOHATGA ELTUVCHI SAN'AT: TURKIYA MANZARALARI ORQALI

Annotatsiya. Mazkur maqolada Turkiya kinosi misolida film orqali turizmni rivojlantirish masalalari tahlil qilingan. Unda “Muhtasham yuz yil”, “Sevgi iztirobi”, “Qo'rg'on sirlari”, “Choli qushi” kabi filmlar orqali Turkiya madaniyati va tarixiy merosi qanday targ'ib etilayotgani, shuningdek, Istanbul shahrining tarixiy binolari turistik omil sifatida qanday o'rin tutayotgani ilmiy asosda yoritilgan. Maqolada kino va turizm o'rtasidagi o'zaro aloqalar, davlat siyosatida kinoindustriyani qo'llab-quvvatlash tajribasi hamda xalqaro bozorda turk filmlarining muvaffaqiyati tahlil etiladi.

Kalit so'zlar: kino, turizm, Turkiya, Istanbul, tarixiy filmlar, madaniyat, xalqaro bozor.

CINEMA - AN ART THAT LEADS TO TRAVEL: THROUGH THE LANDSCAPES OF TURKEY

Abstract. This article analyzes the issues of developing tourism through film using the example of Turkish cinema. It discusses how Turkish culture and historical heritage are promoted through films such as "A Magnificent Century", "The Pain of Love", "Secrets of the Citadel", "The Bird of the Dead", and also discusses the role of historical buildings in Istanbul as a touristic factor. The article analyzes the relationship between cinema and tourism, the experience of supporting the film industry in state policy, and the success of Turkish films in the international market.

Keywords: cinema, tourism, Turkey, Istanbul, historical films, culture, international market.

Zamonaviy dunyoda kino nafaqat san'at, balki iqtisodiyot, turizm va madaniy diplomatiya vositasiga ham aylanib bormoqda. Har bir mamlakat o'z tarixini, qadriyatini va madaniyatini ekran orqali dunyoga tanitadi. Bu jarayonda Turkiya

tajribasi o'ziga xos o'ringa ega. So'nggi yillarda turk kinolari nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro miqyosda ham katta muvaffaqiyatga erishib, millionlab tomoshabinlarni jalb etmoqda. Ayniqsa, tarixiy filmlar orqali turizmni rivojlantirishda Turkiya o'z strategiyasini mukammal amalga oshirmoqda.

Kino turizmi (film-induced tourism) – bu tomoshabinlarning kinoda ko'rsatilgan joylarga sayohat qilish istagini bildiruvchi turizm turi bo'lib, bugungi kunda dunyo turizm strategiyalarining ajralmas qismiga aylangan.

Tadqiqotlarga ko'ra, film va seriallar orqali joyning imiji mustahkamlanadi, turizmga sarmoya jalb qilinadi hamda madaniy diplomatiya kuchayadi [1].

Misol tariqasida, Turkiyaning Mug'la viloyatidagi Bozüyük shaharchasi bir serial tufayli mashhur turistik manzilga aylangan. Serial sahnalari joylashgan hududlar bo'yicha maxsus ekskursiyalar, foto-sayohatlar tashkil etilgan [2].

Indoneziyadan kelgan sayyohlar ustida olib borilgan tadqiqotlar ham shuni ko'rsatadiki, turk seriallarida aks etgan manzaralar, madaniyat va oilaviy qadriyatlar ularning sayohat motivatsiyasini oshiradi [7]. Istanbul – bu shunchaki shahar emas, balki ming yillik tarixni o'zida mujassam etgan tirik sahna. Uning har bir ko'chasi, minorasi, bozor va saroylari o'z tarixini hikoya qiladi.

Shu boisdan turk rejissyorlari Istanbulni filmning to'laqonli qahramoni sifatida ishlatadilar. Masalan, "Muhtasham yuz yil" (Muhteşem Yüzyıl)

I

Istanbul – bu shunchaki shahar emas, balki ming yillik tarixni o'zida mujassam etgan tirik sahna. Uning har bir ko'chasi, minorasi, bozor va saroylari o'z tarixini hikoya qiladi. Shu boisdan turk rejissyorlari Istanbulni filmning to'laqonli qahramoni sifatida ishlatadilar. Masalan, "Muhtasham yuz yil" (Muhteşem Yüzyıl) seriali orqali dunyo tomoshabinlari Topkapi saroyi, Ayasofiya va Dolmabahçe kabi tarixiy maskanlarni tanidilar. Ushbu serial nafaqat Turkiya tarixiga bo'lgan qiziqishni kuchaytirdi, balki turizm oqimini ham bir necha baravar oshirdi.

"İstanbul is the New Cool" reklama filmi esa shaharning zamonaviy va tarixiy jihatlarini uyg'un ko'rsatib, brend sifatida shahar imijini shakllantirdi [4]. Turkiya hukumatining kinoindustriyani qo'llab-quvvatlash siyosati – kino orqali turizmni

rivojlantirishning muvaffaqiyatli modelidir. Madaniyat va turizm vazirligi xorijiy kinolarga soliq imtiyozlari, joy tanlashda logistika yordam hamda reklama imkoniyatlarini yaratgan [5]. Natijada turk seriallari 120 dan ortiq mamlakatlarda namoyish etilib, “Turk brendi”ni mustahkamladi. Filmlarda tarixiy arxitektura saroylar, masjidlar, qadimiy ko‘chalar – fon emas, balki hikoyaning o‘zagi sifatida ishlatiladi. Masalan, “İstanbul Kanatlarımın Altında” filmi 17-asr manzaralari orqali Istanbulning tarixiy ruhini aks ettiradi [6].

Shu tariqa, kino madaniy identitetni mustahkamlovchi vosita bo‘lib, xalqning ruhiyatini ekran orqali ifodalaydi. So‘nggi yillarda Turkiya turizmida sezilarli o‘shish kuzatilmoqda. 2024-yilda Turkiyaga kelgan sayyohlar soni 52,6 millionga, turizm daromadi esa 61\$ milliardga etdi [9]. Istanbul esa 18,6 million tashrifchi bilan eng mashhur shahar bo‘ldi. Mutaxassislar fikricha, bunday o‘shishning muhim omillaridan biri – Turkiya seriallari orqali mamlakat imijining kuchayishidir [8].

Turkiya tajribasi O‘zbekiston uchun ham muhim o‘rnakdir. Samarqand, Buxoro, Xiva, Termiz kabi tarixiy shaharlarimizda yaratiladigan filmlar milliy turizmni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega bo‘lishi mumkin.

Tavsiya etiladigan yo'nalishlar:

- Kino-turizm marshrutlarini yaratish: filmlarda ishlatilgan lokatsiyalar bo'yicha maxsus sayohatlar;
- Kino sohasini qo'llab-quvvatlash uchun davlat grantlari va soliq imtiyozlari;
- Mahalliy va xalqaro kino-turizm festivallarini tashkil etish;
- Tarixiy-madaniy merosni aks ettiruvchi filmlar orqali O'zbekiston imijini mustahkamlash [3].

Turkiya kinosi bugungi kunda nafaqat badiiy yutuqlari, balki iqtisodiy va madaniy samaradorligi bilan ham ajralib turadi. Ular orqali mamlakat o'z tarixini, me'moriy merosini va xalq ruhiyatini butun dunyoga targ'ib qilmoqda.

Turkiya tajribasi O'zbekiston kinematografiyasi uchun strategik yo'nalish bo'lib,

kino orqali turizmni rivojlantirish, milliy brend yaratish va madaniy diplomatiyani mustahkamlashda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Arikan İ., Cosar Y., Kozak M. *Film-Induced Tourism: Benefits and Challenges for Destination Marketing. European Journal of Tourism Research.*
2. Mengü C., Karayılan E. *Turizmin Etkilerinin Sinema Filmleriyle İncelenmesi: 'Güler Misin Ağlar Mısın' Örneği. Journal of Tourism & Gastronomy Studies, 2022.*
3. Çıktı D., İnan R., Bulşu Ç. *Research Trends in Film Tourism: A Bibliometric Analysis Using the WoS Database. Prace i studia geograficzne, 2023.*
4. Kasap G., Kemer E., Tekeli, E. *Turizm Tanıtım Filminin Göstergebilimsel Analizi: İstanbul Tanıtım Filmi Örneği. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi, 2022.*
5. Özlem Öz, Kaya Özkaracalar. *The Reemergence of İstanbul's Film Industry: A Path-Dependence Perspective. New Perspectives on Turkey. Cambridge University Press.*
6. *Istanbul Beneath My Wings, 1996. Wikipedia maqolasi.*
7. Zeren U., Çavuş Ş. *The Role of Turkish TV Series in the Travel Motivations of Tourists Traveling from Indonesia to Türkiye. Journal of Tourism Gastronomy Studies, 2025.*
8. *Turkish Tourism Revenue Records \$54.3B in 2023. Travel Trade.Today, 2024.*
9. *Türkiye Sees Record \$61B Tourism Revenue in 2024. Anews.com.tr, 2025.*